ئــەنــفال و راگــەیاندن

چاوپێکەوتن: عەرعەر

عەرعەر: لەکاتی شاڵاوەکانی ئەنفالدا ڕۆڵی ڕاگەیاندنی بەعس چی بوو لەپڕۆسەی ئەنفالدا؟

عارف قوربانی: لەپێش پرۆسەی ئەنفال و سەرجەم ئەو شەڕ و شۆڕانەی عێراق کردوونی لەدژی کورد و ئێران و لەکاتی شاڵاوەکانی ئەنفال و دواتریشدا لە داگیرکردنی کوێت و جەنگی عیراق و هاوپەیمانان تا روخانی بەعس، راگەیاندنی بەعس وەك کۆی دام ودەزگا دەوڵەتییەکانی تری عێراق لە خزمەتی سیاسەتەکانی بەعسدابوون، بێگومان لەکاتی شەڕە نارەواکانیدا زیاتر پێویستی بە راگەیاندن هەبووە بۆ چەواشەکردنی رای گشتیو ناوخۆی عیراقیش.! بەتایبەتیش لەکاتی پەلامارە وەحشیگەرییەکانیدا لەپرۆسەی ئەنفال دەزگاکانی راگەیاندنی بەعس و کەناڵەکانی راگەیاندنی حکومەت و رۆژنامە و رادیۆ و تەلەفزیۆن هەمویان خرابوونە خزمەتی ئەو پرۆسە ترسناکەوە، بە دوو شێوە رۆڵی دیاریان بینیووە، یەکەمیان بۆ بەرزکردنەوەی ورەی سەربازەکانی خۆیان بەگەورەکردنەوە و بایەخ پێدانیان لە سەرکەوتنەکانیاندا، لە هەمانکاتدا ناشرین و کەمبایەخ و بچوك نیشاندانی ئەو خەڵك و ناوچە دیاریکراوانەی ئامانجی پەلامارەکان بوون، ناوبردنیان بە دوژمن وکرێ گرتەی ئێران و خاك و خۆفرۆش و سەدان ناوو ناتۆرەی تر، بۆ ئەوەی لە رووی نەفسیەوە سوپا دڕندەکەیان ئامادەی پەلامارین و هیچ

سۆز و بەزەییەکیان نەبێ لەبەرانبەر بەرکەوتووانی پەلامارەکان، بۆیە دەبینی لە کاتی پرۆسەی ئەنفالدا دەیان هەزار ژن ومناڵ و پیرو پەکەوتە و خەڵکی بێگوناهیان کردە ئامانج و بەو پەڕی دڵ ڕەقییەوە مامەڵەیان لەگەڵ کردوون، بێ ئەوەی هیچ سەربازێك سۆز و بەزەیی بە ژن و مناڵدا بێتەوە. لەکاتێکدا دیمەنی سەرنج ڕاکێش و هەست بزوێنی وا لەپرۆسەی ئەنفالدا ڕوویانداوە تەنها لە گێڕانەوەیاندا مرۆڤ ناتوانێ سەرسام نەبێ، ئەی چ جای ئەوەی بەبەرچاوتەوە ڕووبدەن.! بەڵام دەبینی دڕندەی و دڵ ڕەقی ئەوان لەئاستێکدا بووە ئەنجام دانی ئەو تاوانانەیان بە پێویست و کاری گرنگ زانیووە، ئەم ئامادەگی دڕندایەتییە ڕاگەیاندنی بەعس ڕۆڵی گەورەی لەبەرهەم هێنانیدا هەبووە.

لایەنی دووەمی ڕۆڵی ڕاگەیاندنی بەعس لەئەنفالدا بە دیوێکدا کاریان لەسەر ڕوخاندنی ورەی پێشمەرگەو هاوڵاتیانی کوردستان دەکرد بۆ ئەوەی بێ هیچ بەرگرییەك خۆیان بەدەستەوە بدەن و زوو تێکبشکێن. دەبینی بە ئاشکرا پەلامارە سەربازییەکان و گوندڕوخان و دەستگیرکردنەکانیان لە تەلەفزیۆنەکانەوە بڵاودەکردەوە بۆ ئەوەی خەڵکی زیاتر بترسێنن و ئاسانتر سەرکەون لە ئەنجامدانی پرۆسەی ئەنفالدا.!

عەرعەر: ڕۆڵی ڕاگەیاندنی حیزبە کوردییەکان لە شاخدا چی بوو لە پیشاندانی ڕووە ڕاستەقینەکەی ئەنفال؟

عارف قوربانی: بەداخەوە کە لەو کاتانەدا کورد خاوەنی ڕاگەیاندنێکی وانەبوو کە بتوانێ ئەو مەینەتیانەی بەسەریدا هاتن هەم تۆماریان بکات و هەم بیانگەیەنێتە ڕای گشتی جیهان، ئەوەی هەبوو ڕاگەیاندنی حیزبەکان بوو لەشاخ کە خۆیان ئامانجی پەلامارەکان بوون و پرۆسەکەش ئەوەندە بەچڕی ناوچەکانی کوردستانی گرتەوە هیچ ئامرازێکی ڕاگەیاندن نەیتوانی ڕۆڵ لە گواستنەوەیدا ببینێ، تەنها کارەساتی هەڵەبجە لەلایەن وێنەگرانی ئێرانی و ڕۆژنامەنوسێکی تورکەوە چەند دیمەنێکی تۆمارکران و چ لەکاتی خۆیدا و بۆ ئێستا و ئایندەیش کاریگەریان دەبێت. ڕاگەیاندنی حیزبەکان ڕادیۆ و ڕۆژنامە هەبوون بەڵام وەك پێویست نەیانتوانی دونیا لەو پەلامارانە ئاگاداربکەنەوە، کە ئەوەش بەشێکی بەهۆی ئەوەوەبوو کە زۆربەی وڵاتە دەسەڵاتدارەکان و زلهێزەکان بەرگریان لەعێراق دەکرد لە جەنگی دژی ئێران دا و ئەوەش هۆکارێك بوو کە چاوپۆشییەکی زۆر لە عێراق دەکرا، هۆکارێکیتریش کە میدیای جیهانی نەیانتوانی ئەو مەینەتییانە ببینن ئەوەبوو کە وڵاتانی ئیقلیم ڕێگربوون لەوەی دەرگای سنورەکانیان

والآبکەن بۆ ئەوەی راگەیاندنەکان بگەنە ناو جەرگەی روداوەکان و ئەوەی رویدا بیگوێزنەوە بۆ جیهان.

عەرعەر: لەدوای ڕاپەڕین کورد توانی زۆر لە دەزگاکانی دەوڵەت خۆماڵی بکات یەکێ لەوانە ڕاگەیاندن بوو، ئایا ڕاگەیاندنی کوردی لەدوای ڕاپەڕین چ ڕۆڵێکی هەبوو لەچارەسەرکردن و پیشاندانی ڕەهەندە ئابوری و کلتوری و کۆمەلآیەتی و سایکۆلۆژیەکانی ئەنفالدا؟

عارف قوربانی: دوای راپەڕین و کرانەوەی جیهان بەڕووی کورددا بواری ئەوەی رەخساند کورد گەشەکردنێکی خێرا بەخۆیەوە ببینێ، لەناو ئەو گەشەکردن و پێشکەوتنانەدا راگەیاندن لایەنێکی دیار و بەرچاوە. سەرباری ئابلۆقەی ئابوری و ململانێی ولآتانی دراوسێ و شەڕی ناوخۆ و گرفتەکانیتر، بەلآم دەبینی کورد خاوەن چەندین دامەزراوەی ئیعلامییە لەکوردستاندا جا چی حیزبی بن یان ئەهلی. بەلآم بەشێوەیەکی گشتی ئێستا کورد خاوەنی میدیای خۆیەتی. لە سەرجەم ئەو راگەیاندنانەشدا بەشێوەیەکی تەقلیدی کار کراوە، بەلآم بەشێوەیەکی گشتی کورد لە ئاستی خوێندنەوەی ئەنفال و رەهەندەکانیدا سست بووە. چی لەسەر ئاستی ناوخۆ و چی لە دونیای دەرەوەی خۆیدا، ئەوەی تائێستا کراوە لەئاستی گەورەی کارەساتەکەو لێکەوتەکانی بۆ ئێستاو ئایندەدا نەبووە و نەمانتوانیووە لەنیشاندناندا وێنەیەکی واقیعی بکێشین و لەچارەسەرکردنی رەهەندە ئابوری و کۆمەلآیەتی و دەروونی و سایکۆلۆژییەکانیدا هیچ هەنگاوێکمان نەناوە، نە راگەیاندن توانیویێتی ئەو رۆڵە لەسەر قوربانیانی کارەساتەکە بگێڕێت و نە توانیویشێتی لە سەر ئیدارەو دەسەلآتی کوردی فشارێکی وا دروستبکات کە بەپلان و هەنگاوی ورد کار لەسەر ئەو لایەنانە بکرێت، نەتوانراوە لە رووی پەروەردەییەوە پلانێکمان هەبێ. کە کاریگەرییەکانیان بۆ ئێستاو داهاتوو هیچی وای لە خودی کارەساتەکە کەمتر نابێ.!

عەرعەر: ڕاگەیاندنی ئازاد چ ڕۆڵێکی هەبووە لەو بەشانەدا؟

عارف قوربانی: لەوەلآمی پرسیاری پێشومدا بەشێوەیەکی گشتی قسەم لەسەر راگەیاندنکرد ئازاد و نا ئازاد، کە باوەڕم وایە میدیای حیزبی کاری باشتری کردبێ لەو رووەوە وەك لە میدیای ئازاد.

عەرعەر: پێت وایە ولآتانی جیهان و ولآتە دراوسێکانیش دەرئە نجامەکانی ئەنفالیان وەك خۆی کە هەیە لە ڕاگەیاندنەکانیانەوە پیشان داوە؟

عارف قوربانی: بێگومان نەخێر، کاتی خۆی ئێران وەك چەكێك لەدژی عێراق و بۆ ئەوەی قەناعەت بە كۆمەڵی نێودەوڵەتی بهێنێ هەندێك لە دیمەنەكانی هەڵەبجەی گواستەوە بۆ نێو میدیا، كە باوەڕم وایە ئێران زۆر دیمەنی تۆماركراوی زیاتری لایە لەوەی نیشانیداوە تائێستا و بەدڵنیایشەوە كاتی خۆی لە سەردەمی ئەنفالدا ئەمریكا لە رێگەی وێنەی سەتەلایتەوە ئاگاداری ورد و درشتی ئەنفال بووە. كاتی خۆی و ئێستاش وێنەی رووداوەكان وەك پێویست ناخەنە بەردەست، ئیتر چ جای ئەوەی بێن دەرئەنجامەكانی ئەنفال بگوێزنەوە بۆ جهان، كە ئەمەیان من پێم وایە ئەركی كورد خۆیەتی ئەوەبكات، ئێستا خاوەنی چەندین كەناڵی تەلەفزیۆنین و رۆژنامەو رادیۆ و سەتەلایت و سایتی ئەلیكترۆنییە، سینەماو شانۆ و دارو بەردمان هەیە، بۆیە پێویستە كورد خۆی بەزمانە زیندووەكانی جیهان كار لەسەر ئەنفال بكات، كە جێگەی داخە تائێستا وەك پێویست نەكراوە. بەشێوەیەكی ئەوەندە ترسناك فەرامۆشكراوە رەنگە هێشتا زۆربەی جیهانی ئەنفالی هەر نەبیستبێ، لەم رۆژانەی رابردوو سەرۆكی پەرلەمانی تونس لە كاتی كۆنگرەی وڵاتانی عەرەب لەهەولێر ئەڵێ بۆ یەكەمجارە وشەی ئەنفال دەبیستم. عەرەب نەیبیستبێ ئەی خەڵكیتر و جیهان هەمووی چۆن دەیزانێ، ئەمەیان كورد كەمتەرخەمە لەئاستیدا.

عەرعەر: لەكاتی شاڵاوەكانی ئەنفالدا رۆڵی ڕاگەیاندنی بەعس چی بوو لەپڕۆسەی ئەنفالدا؟

هەڤاڵ ئەبوبەكر: راگەیاندنی بەعس، لە هەوڵی بەسەركەوتن باسكردنی ئەو كارەساتە گەورانەدابوو، بەڵام بابەتەكانی ناو میدیای ئەو سەردەمەو بەتایبەتیش بواری نووسراوو چاپكراوەكانی بوونە بەڵگەنامەی زیندوو بۆ ئەمڕۆ، لەو رۆژنامەو گۆڤارانەدا ناوو كەس و پلەو پایەو پۆست و شوێن و كات و فەرماندەو هێزو سەرۆكجاش و مەفرەزەی تایبەت و وێنەیان تۆماركراون، كە دەشێت بۆ نەتەوەیەك كە مێژوو بخوێنێتەوە سودی یاسایی و سیاسیی و كۆمەڵایەتیی گەورەیان هەبێت.

عەرعەر: رۆڵی ڕاگەیاندنی حیزبە كوردییەكان لە شاخدا چی بوو لە پیشاندانی ڕووە ڕاستەقینەكەی ئەنفال؟

هەڤاڵ ئەبوبەكر: حیزبە كوردییەكان خۆیان بەشێكی گەورەی قوربانییەكان بوون، نەك راگەیاندنی حیزبەكان لەناوەوەو لەناو روداوەكانەوە كزو نەبووبوون،

بەڵکو لەدەرەوەیش هەر کزبوون، چونکە نە تەکنیکی میدیا تەکنیکی ئەمڕۆ بوو، نە بیری بەڵگەنامەییو زانیاریی کۆکردنەوەی کورد وەك پێویست بوو، نە وڵاتانیش دانیان بە قوربانییەکانماندا دەنا، میدیای بەعس سەرچاوەی زاڵی ڕووداوەکان بوو، لەگەڵ ئەوەشدا چەند پێشمەرگەیەکی بەئەزموون توانیان بەشێك لەو ڕووداوانە تۆماربکەنو ببنە سامانی میدیایی ڕوداوەکان بۆ ئەمڕۆمان، بەڵام ژمارەی ئەوانە لەپەنجەکانی دەستێك تێنەدەپەڕینو سەختی ڕۆژگارەکەیش بواری نەدەدا بچنە هەموو جێگایەك.

عەرعەر: لەدوای ڕاپەڕین کورد توانی زۆر لە دەزگاکانی دەوڵەت خۆماڵی بکات یەکێ لەوانە ڕاگەیاندن بوو،ئایا ڕاگەیاندنی کوردی لەدوای ڕاپەڕین چ ڕۆڵێکی هەبوو لە چارەسەرکردن و پیشاندانی ڕەهەندە ئابوری و کلتوری و کۆمەڵایەتی و سایکۆلۆژیەکانی ئەنفالدا؟

هەڤاڵ ئەبوبەکر: ڕاگەیاندنی کوردیی ڕاگەیاندنی تەشریفاتو موناسەباتە، نەیتوانیوە بەکارکردنێکی کەڵەکەکردن کەدواجار کاریگەریی کەڵەکەبووانە بەرهەم دەهێنێت کاربکات، ئەو کارەساتانە ئەوەندەی وەك بۆنەیەکیان لێکراوە کەمتر وەك قۆناغێکی سیاسییو خەباتگێڕیی لەلایەكو وەك جینۆسایدێکی گەورەی جنسی بەشەریی لە دنیادا وێنا بکرێن، ساڵ هەبووە لە ساڵانی پاش ڕاپەڕیندا بە بڕیاری سیاسیی کورد خۆی یادکردنەوەکەش قەدەغەکراوەو لە میدیای ئەو ڕۆژگارانەدا هیچی لەسەر نەوتراوە.

عەرعەر: ڕاگەیاندنی ئازاد چ ڕۆڵێکی هەبووە لەو بەشانەدا؟

هەڤاڵ ئەبوبەکر: ڕاگەیاندنی ئەهلی، هەوڵی داوە ئیش بکات، بەڵام کەمتر بە بەرنامەو بە هەڵمەتی درێژخایەن ئیشی کردووە، موعاناتی کەسو کاری ئەنفالکراوەکانیان تا ڕادەیەك دەرخستووە، فایلی هەندێکیان بڵاوکردۆتەوەو چاویشیان لە زۆریان پۆشیووە، دەبوو ئەنفال ئامادەیی ڕۆژانەی لە میدیاکانی کوردستاندا هەبووایە نەك ساڵانە، دەبوو کەیسەکان بۆ خزمەتی ئەنفال بوونایە نەك بۆ ئەو گیانی تەکەتولبازییو پەرتبوونە سیاسییانەی کە میدیای ئەهلیشیان تا ماوەیەکی زۆر بە فایلی ئەنفالچییەکانیشەوە کردبووە ئامرازێك بۆ خۆیان.

عەرعەر: پێت وایە ولاتانی جیهان و ولاتە دراوسێكانیش دەرئەنجامەكانی ئەنفالیان وەك خۆی كە هەیە لە ڕاگەیاندنەكانیانەوە پیشان داوە؟

هەڤاڵ ئەبوبەكر: كە كورد خۆی ئەمەی نەكردبێت، خەڵك بۆ بیكات؟ ئەوەی كراوە رێكخراوە مرۆییەكانی وەك میدڵ ئێست وۆچ و هەندێك ناوەندو كەسایەتیی مرۆڤدۆست كردوویانە، نەك ولاتان، بەلام دواجار توانرا دوای پرۆسەی ئازادیی عێراق ڕژێمی بەعسی پێ تاوانباربكرێت و دادگا لەگەڵ ئەوەی بەقەد قورسایی تاوانەكانی ئەنفال حسابی بۆ تاوانباران نەكردو بەو لە سێدارەدانەی سەدام حسێنی تاوانبار، ئەنفالی خستە پەراوێزەوەو ئێستایش موساوەمەیش لە سەر تاوانبارانی تر دەكرێت، كورد بۆ خۆیشی لە سوككردنی تاوانی كۆڵی تاوانباری ئەنفالدا بەجۆرێك لە جۆرەكان بەشدارە.